

OBSERVAȚII RECENTE ASUPRA AȘEZĂRII ANTICE DE LA TUZLA-FAR (JUDEȚUL CONSTANȚA). EVIDENȚA CERAMICĂ

Costel CHIRIAC*
Ștefan HONCU*

Mots-clés: *Tuzla-Phare, Dobroudja, fouilles de surface, céramique romaine.*

Cuvinte cheie: *Tuzla-Far, Dobrogea, cercetări de suprafață, ceramică romană.*

Résumé: *Les auteurs présentent les résultats des fouilles de surface entreprises dans la zone voisinant le Phare de Tuzla (département de Constanta). A l'occasion de ces recherches ont été signalés certains dégâts subis par ce site archéologique connu déjà dans la littérature de spécialité. Les auteurs ont recueilli dans la zone affectée plusieurs fragments céramiques datés des époques hellénistique et romaine (Ier s. av. J.-C. – Ve s. ap. J. –C.). Dans l'article sont exposées, en catalogue, les principales formes de céramique identifiées.*

Rezumat: *Autorii prezintă rezultatele cercetării de suprafață efectuate în apropierea Farului de la Tuzla (județul Constanța). Cu această ocazie au fost sesizate unele distrugerii recente ale sitului arheologic cunoscut, deja, în literatura de specialitate. Autorii au recoltat de pe suprafața afectată mai multe fragmente ceramice datate în epocile elenistică și romană (sec. I a.Chr. – V p.Chr.). Sunt prezentate sub formă de catalog principalele forme ceramice identificate.*

Contribuția noastră este rodul unor observații de teren, întâmplătoare, efectuate în iulie 2013, cu prilejul unei excursii turistice, în apropierea Farului de aterizare Tuzla, jud. Constanța (Pl. 1). Cu acea ocazie am luat contact cu noile realități privind mediul fizico-geografic și arheologic din zona vizitată¹. Am constatat, cu surprindere, intervenția mecanică, brutală asupra piesajului falezei maritime, pe o întindere apreciabilă (de câteva sute de metri) către sud, intervenție generată de execuția unei șosele litorale și a unui dig de protecție marină, ca urmare a unui proiect avizat de **Direcția Apelor Dobrogea Litoral** în

---

* Costel CHIRIAC: Institutul de Arheologie Iași, str. Codrescu, nr. 6, Pavilion H, Iași; e-mail: chiriaccostel@yahoo.com.; Ștefan HONCU: Facultatea de Istorie, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Bl. Carol I, nr. 11, Iași; e-mail: stefanhoncu@yahoo.com.

¹ Coordonatele geografice ale așezării sunt următoarele: La. 43° 59' 15" N, Lt. 28° 40' 01" E.

anul 2010². În profilul actual al terasei marine am putut sesiza, cu ușurință, o multitudine de situații stratigrafice afectate de lucrările de amenajare a plajei litorale; în urma acestora, au fost antrenate, către baza terasei, numeroase materiale ceramice, blocuri de piatră, dintre care unele fasonate, straturi de arsură prăbușite, iar în câteva locuri, fragmente de ziduri din piatră legată cu mortar, suspendate în partea superioară a terasei, imediat sub solul vegetal actual (Pl. 2/1, 2).

Așezarea de la Capul Tuzla-Far este cunoscută din punct de vedere arheologic în literatura de specialitate încă din anul 1959³, când H. Slobozianu a efectuat o serie de cercetări de suprafață în jurul lacurilor Techirghiol și Agigea⁴. Nu ne propunem însă acum să facem comentarii asupra apariției și evoluției acestei așezări importante, din preistorie și până în epoca romană târzie.

În urma observațiilor de teren efectuate în vara anului 2013 am constatat, așa cum deja am menționat, unele distrugerii importante ale depunerilor arheologice printr-o intervenție mecanică masivă, care a afectat terasa litorală, provocând degajarea și bulversarea straturilor cu depuneri de materiale antice pe o suprafață apreciabilă. Printre aceste materiale arheologice se aflau numeroase fragmente ceramice, dintre care unele au putut fi identificate și catalogate. Precizăm că materialul ceramic studiat de noi aparține perioadelor elenistică, romană și romano-bizantină. Remarcăm numărul mai redus de fragmente ceramice elenistice, inclusiv cele de proveniență autohtonă, care pot fi atribuite unor forme certe, față de cantitatea mare de ceramică de epocă romană și romano-bizantină.

Am optat pentru prezentarea materialului ceramic sub forma unui catalog structurat în patru categorii funcționale: ceramică de masă, ceramică de bucatărie, vase ceramice de băut și recipiente de transport.

CATALOGUL FORMELOR CERAMICE CERAMICĂ DE MASĂ

Sigillate pontice
Forma Atlante 5.

Bol adânc, de formă tronconică, buza verticală, dreaptă sau ușor invazată, delimitată de corpul vasului printr-un prag ascuțit, triunghiular în secțiune, pereții oblici, uneori ușor arcuiți, baza inelară, înaltă sau plană (Pl. 3/1). Pasta este

² Proiectantul a fost firma IPTANA București, iar executantul, SC ARGOS SYSTEM SRL.

³ SLOBOZIANU 1959, p. 735.

⁴ SLOBOZIANU 1959. Alte cercetări de suprafață în aceeași zonă au fost efectuate, mai târziu, de către V. Boroneanț, cu scopul de a identifica așezări din perioada paleoliticului și epipaleoliticului. Cu această ocazie autorul cercetărilor face unele mențiuni despre așezarea de la Tuzla-Far. Pentru această problemă a se vedea: BORONEANȚ 1977, p. 322-323; BĂRBULESCU 2001, p. 63-64, p. 156-158 (cu unele precizări asupra apartenenței la teritoriul tomitan și la toponimia de origine greacă a zonei litorale); ARICESCU 1977, p. 143-144 (cu un scurt comentariu legat de numele probabil al așezării: *Stratoni, Turris Stratonis* ?); ISM II 390 (5) (inscripție pe un bloc de marmură cu rol de *exagium* având numele lui Flavius Servandus, probabil un *dux*; piatra a fost găsită în cimitirul din Tuzla, astăzi aflându-se la MINAC, nr. inv. 2057); POPESCU 1976, p. 131-133, nr. 86; SUCEVEANU 1977, p. 51-52.

fină, densă, fără impurități în compoziție, cu nuanțe pornind de la portocaliu până la roșu-marونی (2,5 YR 7/6, 7/8, 4/6, 4/6); slipul este lucios, având o culoare ce variază de la roșu-portocaliu la roșu-marونی (5 YR 6/6, 6/8, 4/6, 4/8, 5/6, 5/8), fiind dispus neregulat pe suprafața exterioară a vasului. În Dobrogea, această formă este prezentă în așezarea de la Histria, fiind datată în secolele I – II p.Chr.⁵. De asemenea, în Crimeea, ea apare în contexte arheologice încadrate cronologic în a doua jumătate a secolului I p.Chr și la începutul secolului următor⁶.

Eastern sigillata C

Ceramica produsă în atelierele pergameniene în epoca romană timpurie este destul de bine reprezentată în siturile din Dobrogea, în special formele din faza a doua, dar, mai ales, cele din faza a treia, care se datează începând cu a doua jumătate a secolului al II-lea până către începutul secolului al IV-lea p. Chr.

Forma Atlante H1. Aceste vase sunt adânci, cu buza evazată spre exterior, dreaptă, dispusă orizontal, pereții drepți formând un unghi de aproximativ 45 de grade cu baza inelară, masivă, scundă în partea exterioară și mai pronunțată în partea interioară (Pl. 3/2). Pasta este în general de nuanță portocalie spre roșu (5 YR 5/6, 5/8, 6/8), iar uneori se pot sesiza particule fine de mica argintie sau chiar de calcar alb în compoziție. Slipul este de culoare roșie (2.5 YR 4/8, 6/8), cu luciu, în special pe suprafața interioară a vaselor. Această formă a avut ca arie de difuziune bazinul egean, dar și partea orientală a Mării Mediterane. În siturile romane timpurii din Dobrogea forma Hayes 1 Çandarli este destul de răspândită, fiind întâlnită la Troesmis, în contexte specifice sfârșitului secolului al II-lea⁷. La Halmyris ea apare în cel de al treilea nivel al așezării, plasat la începutul secolului al III-lea⁸. Exemplarele descoperite în așezarea de la Tuzla-Far se încadrează cronologic în a doua jumătate a sec. II și prima jumătate a sec. III p. Chr..

Analogii: HAYES 1972, p. 318-319/Form 1, fig.64/1-2; HAYES 1985, p. 77/H.1, fig.17/13; OPAIȚ 1980a, p. 357/49, fig.10/2; TOPOLEANU 2000, p. 43/5, fig. 1/5.

Eastern sigillata B2

Atlante forma 74A

Recipientele incluse în această grupă au buza lisă, evazată, iar pereții vasului sunt subțiri. Pe buza vasului, pe partea exterioară, se pot observa două caneluri (Pl. 3/3). Pe ambele suprafețe, vasele prezintă un slip de culoare brună, cu aspect metallic. Pasta este fină, de culoare cărămizie, cu particule de mica aurie în compoziție.

Analogii: Atlante II, 68, forma 74A, tav. XV/6.

Datare: sfârșitul sec. I – începutul sec. II p.Chr.

Late Roman C Ware

Hayes 1972 Forma 1

⁵ SUCEVEANU 2000, p. 73, nr. 20-22, pl. 27/22-24.

⁶ ZHURAVLEV 2010, pl. 27/195-204.

⁷ OPAIȚ 1980a, p. 357, fig.10/2.

⁸ TOPOLEANU 2000, 43/5, fig. 1/5.

Recipientele incluse în această grupă au buza invazată, care nu este delimitată de corpul vasului, terminându-se cu o baza inelară. J. W. Hayes consideră că forma 1, produsă în atelierele phoceene, continuă evoluția formei 4 târzii, realizate în atelierele de la Çandarli. Au fost stabilite nu mai puțin de patru variante ale acestei forme, care se deosebesc, în principal, prin gradul de evazare a buzei, către interiorul vasului și prin masivitatea piciorului. Aceste forme sunt produse ale atelierelor phoceene⁹.

În așezarea de la Tuzla-Far a fost identificată varianta A a formei Hayes 1, cu picior circular înalt și cu buza puternic invazată (Pl. 3/4).

Analogii: Moesia Inferior: TOPOLEANU 2000, p. 44, nr.10, pl. 2/10; SUCEVEANU 1982, p. 84, fig. 7/2, 87, fig. 8/1; HAYES 1972, p. 325 - 327, forma 1, fig. 65, A/1, 2, 3; ATLANTE I, p. 232, tav. CXI/1, 4, 5.

Datare: sec. IV-V p.Chr.

CERAMICĂ DE BUCĂTĂRIE

Oale

Oalele au fost folosite ca recipiente pentru gătitul mâncării. Diversitatea vaselor este foarte mare, deoarece confecționarea lor se leagă atât de tradițiile anterioare cuceririi romane cât și de influențele venite dinspre ceramica romană.

Tipul I

Oalele incluse în acest tip au buza rășfrântă, cu marginea rotunjită și șanțuită în interior, pentru susținerea capacului. Corpul este în general globular sau ovoidal, toarta apare ovală în secțiune, baza fiind ușor concavă (Pl. 3/5). Pasta din care sunt confecționate vasele este destul de fină, de culoare cenușie, cu angobă proprie. Diametrul gurii variază între 14 și 17 cm. Vasele se încadrează cronologic în secolele III-IV p.Chr.

Analogii: Moesia Inferior: BOGDAN CĂTĂNICIU & BARNEA, 1979, p. 184, fig. 152, N III, 5.5; OPAIȚ 1980a, p. 336, pl. VIII/3; SULTOV 1985, p. 86, pl. XLII/4 (la Hotnița și Pavlikeni aceste recipiente erau produse în atelierele locale); BAUMANN 1995, p. 201, catalog nr. 24 (cu mențiunea că autorul face trimitere în mod eronat la pl. XV/25, aici fiind vorba despre un ulcior; considerăm că este vorba de pl. XV/26); SUCEVEANU 1998, p. 227, catalog nr. 99 și 100; SUCEVEANU 2000, p. 99-100, tipul XXXII, varianta A, pl. 42, nr. 11, 13 (considerate de autor produse histriene); BAUMANN 2003, p. 186, nr. 21, 22; MUȘETEANU & ELEFTERESCU 2004, p. 100, tipul A2a3, pl. V/3, 4; Dacia: – POPILIAN 1976, p. 90, pl. XXXVII/370-381; partea occidentală a Imperiului: ISTENIĆ & SCHNEIDER 2000, p. 344, 346, fig. 3/4-6 (considerate a fi copii după vesela de bucătărie egeană).

Tipul II

Buza este îngroșată, ușor înclinată spre exterior, prezentând o șanțuire pronunțată pentru fixarea capacului în zona centrală. Corpul este globular, cu caneluri, gâtul lipsește, toarta canelată sau ovală pornește de la nivelul buzei (Pl. 3/6). Apar deopotrivă vase cu și fără toarte. Baza este plană sau, mai ales în sec. V

⁹ HAYES 1972, p. 325.

p. Chr., concavă¹⁰. Pasta este de culoare cărămizie, mai rar orange sau roz-alburie, având cuarț pisat, oxid de fier, calcar și pietricele în compoziție.

Analogii: Moesia Inferior: TOPOLEANU 2000, p. 110, tipul V, varianta A și B.; BOGDAN CĂTĂNICIU & BARNEA 1979, p. 188, fig. 162/5.6; GAMUREAC 2009, p. 257, tipul I, varianta 3, Pl. VI/48, 49, 51; BAUMANN 1995, p. 405, tipul II, Pl. I/4; SUCEVEANU 1982, p. 84, fig. 6/7; OPRIȘ 2003, p. 96, tipul I, varianta A.

VASE CERAMICE DE BĂUT

Ulcioare

Tipul I

Am inclus aici un ulcior cu disc, care se caracterizează prin buza evazată spre exterior, iar imediat sub aceasta, la aproximativ 2cm., se poate observa o nervură pronunțată. Gâtul este scurt, corpul globular, iar toarta este ovală în secțiune, cu o canelură mediană pronunțată (Pl. 3/7). Pasta din care sunt confecționate ulcioarele este de culoare cărămizie (7.5YR/8.8 yellow orange), mată, cu angobă proprie. Diametrul gurii variază între 4,5 și 6 cm. Produs, probabil, în zona microasiatică.

Analogii: Moesia Inferior: SUCEVEANU 2000, p. 145-149, tipul XLV B, pl. 68, 69/9-35; PARASCHIV 1997, p. 321-322, pl. 2/14-17; BOGDAN CĂTĂNICIU & BARNEA 1979, p. 184, fig. 152/4.1; OPAIȚ 1980a, p. 336, pl.VII/3; SANIE 1981, p. 98, pl. 23/1; SIMION 1984, p. 85, tipul c, pl. XIV/8; PAPASIMA 1997, p. 312, pl.6/3; NUȚU 2009, p. 132, pl. 4/20; SUCEVEANU 1998, p. 223, pl. IX/51, p. 228, pl. XII/108; BAUMANN 2003, p. 186, nr. 18; LUNGU, AVRAM, BOUNEGRU 1990, p. 170, fig. 7/11, p. 172, fig. 8/1; RĂDULESCU 1975, 343, pl. X/3, 3a. BĂJENARU, DOBRINESCU, STOIAN 1998, p. 235, fig. 7/6.

Datare: sec. II-III p.Chr.

Tipul II

În aceste tip au fost încadrate ulcioarele care au gura treflată (*oenochoe*). Gâtul este scurt, corpul globular, cu o singură toartă modelată în bandă, cu două caneluri, fiind atașată imediat sub buza vasului (Pl. 3/8). Pasta din care sunt confecționate aceste recipiente este de culoare cărămizie (2.5YR/5.8 bright brown), cu angobă cenușie. Diametrul gurii este cuprins între 6 și 7 cm.

Analogii: Dacia: POPILIAN 1976, p. 101, tipul 12 varianta d și e, pl. XLIX/529-530. Moesia Inferior: OPAIȚ 1980a p.n333, pl. VII/5; SANIE 1981, p. 98, pl. 23/7; ȘTEFAN *et alii* 1953, p. 264, fig. 24/2; SUCEVEANU 2000, p. 154-156, tipul XLVII, pl. 73-74/1-13; RĂDULESCU 1975, p. 343, pl. VIII/1-3; pl. IX/1-2; SIMION 1984, p. 85, tipul b, pl. XIII/7; LUNGU & CHERA 1985, p. 221, pl. IV/33; NICOLAE 1995-1996, p. 143, pl. 3. MUȘEȚEANU & ELEFTERESCU 2003, p. 106, pl. 31/324-326; BAUMANN 2003, p. 186, nr. 18; NUȚU 2009, p. 133, pl. 4/21; KLENINA 2006, p. 102, tipul 4 nr. 42; SULTOV 1985, p. 86-87, pl. XLIV/5. În Crimeea: KRAPIVINA 1993, p. 103, tipul 1-2, fig. 37. Datare: sec. II-III p.Chr.

¹⁰ OPAIȚ 1996, p. 96, tipul III; OPAIȚ 2004, p. 45, tipul III.

RECIPIENTE DE TRANSPORT

Amfore

Kapitän 1972 tipul 2

Acest tip de amforă este confecționat dintr-o pastă de culoare cărămizie, brun-roșcată la exterior. Vasele au gâtul tronconic, cu buza delimitată de gât printr-o șanțuire puternică, corpul conic terminat cu un picior tubular masiv, torțile supraînălțate, ovale în secțiune și cu două nervuri longitudinale (Pl. 4/9). Gâtul și piciorul prezintă caneluri pronunțate¹¹. Acest tip de amforă cunoaște o largă răspândire, din Britannia până în Mesopotamia și din Moldova până în Egipt. Prezența relativ redusă a acestor amfore în sec. III-IV p. Chr., precum și capacitatea vasului de cca. 6 litri, se pot datora și calității deosebite a vinului pe care îl conțineau. Acesta era probabil produs în Chios, avea un preț ridicat și era destul de greu de procurat¹². În așezarea de la Tuzla-Far a fost descoperit un singur fragment din partea superioară a unei toarte.

Opaït 2011, tipul Aegyssus IB/Troesmis X

Tipul de amforă se caracterizează prin gura largă, buza îngroșată și rășfrântă. Corpul este ovoidal și se termină cu un picioruș conic. Toartele sunt masive, rotunde în secțiune (Pl. 4/10). Astfel de exemplare au fost descoperite la Aegyssus¹³, Poiana-Tecuci¹⁴, Brad¹⁵ și Troesmis¹⁶.

Šelov 1986, tipul B

Amforele de acest tip au fost produse la Heraclea Pontică începând cu al doilea sfert al sec. I p. Chr., până în epoca romană târzie (sec. IV și începutul celui următor). În sec. II-IV p. Chr. era cel mai popular tip de amforă din zona Mării Negre¹⁷. Amforele au gura îngustă, buza dreaptă sau rotunjită, gâtul lung, cilindric și subțire, corp conic, baza cilindrică, scobită, cu suport inelar¹⁸ (Pl. 4/11). Toartele sunt masive, ovale în secțiune, cu una sau două șanțuiri longitudinale¹⁹. Pastă este de culoare bej-alburie (2.5YR 8/4 pale yellow), cu particule de calcar și piroxen în compoziție, având angobă proprie.

Amfore de Cos

Acest tip de amforă este prezent în așezarea de la Tuzla Far prin două fragmente de toartă. Piesele incluse de noi în această categorie au gura largă, buza rotunjită, toartele bifide, supraînălțate, umărul puțin convex, iar forma corpului cilindrică, ele terminându-se într-un picioruș cilindric (Pl. 4/12). Exemplare similare s-au descoperit la: Aegyssus²⁰, Piscul Crăsani și la Ibida²¹. Datate: sfârșitul sec. I a. Chr. - începutul sec. I p. Chr.

¹¹ KAPITÄN 1972, p. 248; PEACOCK & WILLIAMS 1986, p. 193-95, tipul 47.

¹² OPAIȚ 2013 p. 319-320.

¹³ OPAIȚ 2011, p. 463.

¹⁴ VULPE & TEODOR 2003, fig. 243/10.

¹⁵ URSACHI 1995, pl. 175/4; 182/1,3; 183/ 17; 184/18, 22-23.

¹⁶ OPAIȚ 1980b, p. 308, tip X, pl. X/2, XV/2.

¹⁷ VNUKOV 2002, p. 415.

¹⁸ OPAIȚ 2011 p. 457, fig. 16-17.

¹⁹ ŠELOV 1896, p. 397, tipul B, fig. 1/b.

²⁰ OPAIȚ 1987, p. 148-149, p. 154-155, fig. 3-4.

²¹ OPAIȚ 2011, p. 450, fig. 2.

Amfore pseudo-Cos pontice

Recipientele incluse în categoria amforelor pseudo-Cos sunt cel mai frecvent întâlnite în epoca romană în bazinul pontic²². Aceste amfore create prin transformarea amforelor cosiene au o formă cilindrică, mai zveltă decât a celor prezentate anterior. Gura este largă, buză rotunjită la exterior, toarte bifide, iar gâtul este umflat, corpul terminându-se cu un picioruș conic mic, care este separat de corp printr-un inel lat (Pl. 4/13)²³. Exemplarul descoperit în așezarea de la Tuzla Far a fost produs la Heraclea Pontică.

Amfore LRA 4

Amforele din această grupă au gura largă, buza oblică, corpul cilindric, îngustat spre bază, torțile foarte mici, cu rol decorativ (Pl. 4/14). La Tuzla Far, în urma cercetărilor de suprafață, a fost descoperită o singura bază de amforă datată, credem noi, în sec. IV p. Chr. Tipul de recipient este frecvent întâlnit în Scythia Minor la Halmyris²⁴, Histria²⁵, Ibida și Argamum²⁶.

CONCLUZII

Studiul ceramicii dintr-un sit arheologic ne oferă informații prețioase despre principalele forme/tipuri descoperite aici. De asemenea, ele pot sprijini datarea unor complexe sau pot constitui indicatori ai rutelor comerciale. Rezultatele obținute din analiza statistică a ceramicii sunt de un real ajutor în studierea diferitelor aspecte ale economiei romane.

Relațiile comerciale ale zonei vest-pontice cu centrele economice din Asia Mică și cele din regiunile egeo-mediteraneene sunt vechi, iar contactele comerciale trebuie puse pe seama orașelor grecești aflate pe litoralul vest și nord-pontic²⁷. Este bine cunoscut faptul că aceste centre urbane au reprezentat *zona de contact* dintre consumatorii aflați în teritoriul dobrogean și negustorii din zonele orientale²⁸. Această afirmație este valabilă, atât în cazul amforelor, cât și în cazul ceramicii de masă. O activitate comercială intensă între zona micro-asiatică și litoralul vest pontic a fost facilitată de distanțele relativ scurte, cât și de rutele, deja cunoscute, ale navelor comerciale²⁹.

În ceea ce privește caracteristicile ceramicii prezentate, ne permitem, în continuare, câteva observații și comentarii asupra formelor, zonelor de proveniență sau cronologiei lor.

²² OPAIȚ 2011, p. 450.

²³ OPAIȚ 2011, p. 451, fig. 3; pentru mai multe informații privind evoluția acestui tip de amforă vezi VNUKOV 2003, p. 28-129, OPAIȚ 2011, p. 450-451, Subtip IA1-Heraclea Pontică.

²⁴ TOPOLEANU 2000, p. 137, cat. nr. 346, pl. XLIII.

²⁵ SCORPAN 1976, p. 176, pl. XII/4.

²⁶ PARASCHIV 2006 pentru detalii vezi p. 97-99 cu răspândirea lor în provincia Scythia Minor, precum și OPAIȚ 2004, p. 20-22.

²⁷ În legătură cu aceste probleme vezi studiile lui BARNEA 1972, p. 251-262 și MINČEV 2007, p. 331-351.

²⁸ BUZOIANU & BĂRBULESCU 2012, 73, p. 98-99.

²⁹ Pentru activitatea negustorilor din bazinul vest-pontic vezi BOUNEGRU 2004, p. 61-72, BOUNEGRU 2007, p. 321-330.

Importurile ceramice de masă din zona pontică și orientală a lumii romane, ajunse în această regiune, îndeosebi datorită comerțului desfășurat pe cale navală, confirmă legăturile de tradiție ale cetăților grecești de pe litoralul vest pontic cu diferite centre ale lumii elenistice, continuate și în epoca romană. În cazul ceramicii de bucătărie descoperite la Tuzla-Far, se poate constata prezența ceramicii confecționate pe plan local. Astfel, au fost identificate două tipuri de oale încadrate cronologic în sec. IV-V p.Chr.

Ceramica de băut din așezarea de la Tuzla-Far constă în două tipuri de ulcioare, cu disc și oenochoe, care au fost confecționate în interiorul provinciei. Aceste recipiente nu fac notă discordantă de la tabloul general al descoperirilor ceramice specifice așezărilor rurale romane din provincia Moesia Inferior.

Amforele sunt prezente la Tuzla-Far printr-un număr mare de tipuri: amfore de tip Kapitän 2, Aegyssus IB, Šelov tipul B, amfore de Cos, amfore pseudo-Cos pontice și amfore LRA 4. După cum se poate observa, ambalajele în care a fost transportat vinul, din diversele regiuni producătoare sunt prezente încă de la începutul stăpânirii romane în această provincie.

O pondere apreciabilă, din punctul de vedere al numărului de descoperiri, îl dețin atelierele pontice, urmate de acelea situate în zona egeană și, în fine, cele levantine. Prezența centrelor sud-pontice nu trebuie să ne surprindă, întrucât aceeași situație se întâlnește și în alte situri din teritoriu și, probabil, accesul la această sursă de aprovizionare era mai facil și vinul, mai ieftin. Deși mai slab reprezentate în așezarea de la Tuzla, piesele centrelor egeene (amforele Kapitän 2) ca și cele levantine (amforele LRA 4) sunt, totuși, prezente printre descoperirile de aici. Cauza principală a acestei situații constă, probabil, în prețul ridicat al acestor vinuri, precum și accesul mai dificil la spațiul lui de proveniență.

BIBLIOGRAFIE

- ARICESCU 1977 - A. Aricescu, *Armata în Dobrogea romană*, București, 1977.
- BARNEA 1972 - I. Barnea, *Relațiile provinciei Scythia Minor cu Asia Mică, Siria și Egiptul*, Pontica 5 (1972), p. 251-262.
- BAUMANN 1995 - V. H. Baumann, *Așezări rurale antice în zona Gurilor Dunării. Contribuții arheologice la cunoașterea habitatului rural (sec. I – IV p. Chr.)*, Institutul de Cercetări Eco – Muzeale, Tulcea, 1995.
- BAUMANN 2003 - V. H. Baumann, *Noi săpături de salvare în așezarea rurală antică de la Telița – Amza, jud. Tulcea*, Peuce S.N. 1 (14), 2003, p. 155 – 232.
- BĂJENARU, DOBRINESCU, STOIAN 1998 = C. Băjenaru, I. C. Dobrinescu, Gh. Stoian, *Noi descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Peștera, jud. Constanța*, Pontica 31 (1998), p. 227-238.
- BĂRBULESCU 2001 - M. Bărbulescu, *Viața rurală în Dobrogea romană (sec. I-III p.Chr.)*, Bibliotheca Tomitana III, Constanța, 2001.
- BOGDAN CĂTĂNICIU & BARNEA 1979 - I. Bogdan Cătănicu & Al. Barnea, *Ceramica și descoperiri mărunte*, in: I. Barnea, Al. Barnea (coord.), I. Bogdan-Cătănicu, M. Mărgineanu-Cârstoiu, Gh. Papuc, *Tropaeum Traiani, I. Cetatea*, București, 1979, p. 177-226.
- BORONEANȚ 1977 - V. Boroneanț, *Cercetări perieghetice între Năvodari și Vama Veche*, Pontica 10 (1977), p. 319-24.
- BOUNEGRU 2004 - O Bounegru, *Notes sur la koiné commerciale du Pont Gauche à*

l' époque romaine, Peuce S.N. 2 (15), 2004, p. 61-72.

BOUNEGRU 2007 - O. Bounegru, *Notes sur les relations commerciales au Pont Gauche à l' époque romaine*, ACS Varna 2007, p. 321-330.

BUZOIANU & BĂRBULESCU 2012 - L. Buzoianu & M. Bărbulescu, *Tomis. Comentariu istoric și arheologic. / Tomis Historical and archaeological commentary*, Bibliotheca Tomitana IX, Constanța 2012.

GAMUREAC 2009 - Em. Gamureac, *Edificiul B1 din sectorul B al cetății Tropaeum Traiani. Considerații preliminare privind cercetările din 2005-2008*, Pontica 42 (2009), p. 243-298.

HAYES 1972 - J. W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London, 1972.

HAYES 1985 - J. W. Hayes, *Sigillate Orientali*, în *ATLANTE II* (1985), Roma, 1-95.

ISTENIČ & SCHNEIDER 2000 - J. Istenič & G. Schneider, *Aegean Cooking Ware in the Eastern Adriatic*, RCRF Acta 36 (2000), p. 341-348.

KABAKČIEVA 1997 - G. Kabakčieva, *Keramikkversorgung in den Militärstützpunkten an der unteren Donau im 1. Jh. N. Chr. und die Politik Roms*, RCRF Acta 35 (1997), p. 33-39.

KLENINA 2006 - E. Klenina, *Ceramic tableware and Kitchenware of the 3th – 6th century from Novae (Northern Bulgaria)*, Poznań-Sevastopol, 2006.

KRAPIVINA 1993 - V. V. Kraprivina, *Olo'ia. Material'naja kul'tura I-IV vv. n. e.*, Kiev, 1993.

KAPITÄN 1972 - G. Kapitän, *Le anfore del relitto romano di Capo Ognina (Siracusa)*, în: *Recherches sur les amphores romaines. Actes du Colloque de Rome (4 mars 1971)*, Rome, 1972, p. 243-252.

LUNGU, BOUNEGRU, AVRAM 1984 - V. Lungu, O. Bounegru, Al. Avram, *Cercetări arheologice din așezarea romană rurală de la Histria β*, Pontica 17 (1984), p. 85-100.

LUNGU & CHERA 1985 - V. Lungu & C. Chera, *Un mormânt în plăci, de epoca romană, descoperit la Tomis*, Pontica 18 (1985), p. 215-234.

MANDRUZZATO, TIUSSI, DEGRASSI, 2000 - L. Mandruzzato, C. Tiussi, V. Degrassi, *Appunti sull' instrumentum d' importazione greca ed orientale ad Aquileia*, RCRF Acta, 36 (2000), p. 359-364.

MINČEV 2007 - Al. Minčev, *Ex Oriente: Eastern Imports of Roman Period în Odessos (1st -3rd century AD)*, ACS Varna (2007), p. 331-351.

MUȘEȚEANU & ELEFTERESCU 1992 - C. Mușețeanu & D. Elefterescu, *Contribuții privind ceramica romană de la Durostorum*, Pontica 25 (1992), p. 221 – 226.

MUȘEȚEANU & ELEFTERESCU 2003 - C. Mușețeanu & D. Elefterescu, *Ateliere ceramice romane de la Durostorum*, București, 2003.

MUȘEȚEANU & ELEFTERESCU 2004 - C. Mușețeanu & D. Elefterescu, *Contribuții privind ceramica romană de la Durostorum (IV)*, Peuce S.N. 2 (15) (2004), p. 95 – 142.

NEGRU 1997 - M. Negru, *An Introduction to the Study of Native Hand-made Pottery from Roman Dacia*, RCRF Acta 35 (1997), p. 97-105.

NEGRU 2003 - M. Negru, *The Native Pottery of Roman Dacia*, BAR International Series 1097, Oxford, 2003.

NICOLAE 1995-1996 - C. Nicolae, *Descoperiri de epocă romană și bizantină la Carsium*, Pontica 28-29 (1995-1996), p. 135-160.

NUȚU 2009 - G. Nuțu, *Cercetări arheologice la limita de sud-vest a orașului Babadağ (Vicus Novus?)*, Peuce S.N. 7 (2009), p. 123-144.

OPAIȚ 1980a - A. Opaïț, *Considerații preliminare asupra ceramicii romane timpurii de la Troesmis*, Peuce 8 (1980), p. 328-353.

OPAIȚ 1980b - A. Opaïț, *Considerații preliminare asupra amforelor romane și romano-bizantine din Dobrogea*, Peuce 8 (1980), p. 291-327.

OPAIȚ 1987 - A. Opaïț, *Un dépôt d' amphores découvert à Aegyssus*, Dacia N.S. 31 (1987), p. 145-155.

OPAIȚ 1991 - A. Opaïț, *O săpătură de salvare în orașul antic Ibida*, SCIVA (1991), 1-2, p.

21-56.

OPAIȚ 1996 - A. Opaîț, *Aspecte ale vieții economice din provincia Scythia Minor (secolele IV- VI p. Ch.)*. Producția ceramicii locale și de import, Bibliotheca Thracologica XVI, București, 1996.

OPAIȚ 2004 - A. Opaîț, *Local and Imported Ceramics in the Roman Province of Scythia (4th-6th centuries AD)*, BAR, Oxford, 2004.

OPAIȚ & PARASCHIV 2013 - A. Opaîț & D. Paraschiv, *On the Wine, Olive Oil and Fish Supply of the Countryside in Roman Dobruđa (1st-3rd Centuries AD) in: Production and Trade of Amphorae in the Black Sea III*, (eds. L. Buzoianu, P. Dupont, V. Lungu), Constanța, 2013, p. 317-333.

OPRIȘ 2003 - I. C. Opriș, *Ceramica romană târzie și paleobizantină de la Capidava în contextul descoperirilor de la Dunărea de Jos (sec. IV-VI p. Chr.)*, București, 2003.

PAPASIMA 1997 - T. Papasima, *Descoperiri arheologice la Gura Canliei (jud. Constanța)*, Pontica 30 (1997), p. 305-315.

PARASCHIV 1997 - D., Paraschiv, *Descoperiri arheologice de epocă romană la Măcin*, Pontica 30 (1997), p. 317-330.

PARASCHIV 2006 - D. Paraschiv, *Amfore romane și romano-bizantine în zona Dunării de Jos (sec. I-VII p. Chr.)*, Iași, 2006.

PEACOCK & WILLIAMS 1986 - D. P. S. Peacock & D. F. Williams, *Amphorae and the Roman Economy. An Introductory Guide*, London, 1986.

POPESCU 1976 - Em. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine în secolele IV-XIII descoperite în România*, București, 1976.

POPILIAN 1976 - Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia, Craiova*, 1976.

RĂDULESCU 1975 - A. Rădulescu, *Contribuții la cunoașterea ceramicii romane de uz comun din Dobrogea*, Pontica 8 (1975), p. 331-360.

ROBINSON 1959 - H. S. Robinson, *The Athenian Agora, vol. V. Pottery of the Roman Period. Chronology*, New Jersey, 1959.

SANIE 1981 - S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei. Secolele II î.e.n. - III e.n.*, Iași, 1981.

SIMION 1984 - G. Simion, *Descoperiri noi în necropola de la Noviodunum - Raport preliminar*, Peuce 9 (1984), p. 75-96, 481-502.

SCORPAN 1976 - C. Scorpan, *Origini și linii evolutive în ceramica romano-bizantină (sec. IV-VII) din spațiul mediteranean și pontic*, Pontica 9 (1976), p. 155-185.

SLOBOZIANU 1959 - H. Slobozianu, *Considerații asupra așezărilor antice din jurul lacurilor Techirghiol și Agigea*, Materiale 5 (1959), p. 735-759.

SUCEVEANU 1977 - Al. Suceveanu, *Viața economică în Dobrogea romană. Secolele I-III e.n.*, București, 1977.

SUCEVEANU 1982 - Al. Suceveanu, *Contribuții la studiul ceramicii romano-bizantine de la Histria*, SCIVA 33 (1982), 1, p. 79 - 107.

SUCEVEANU & BARNEA 1991 - Al. Suceveanu & Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, București, 1991.

SUCEVEANU 1998 - Al. Suceveanu, *Fântânele. Contribuții la studiul vieții rurale în Dobrogea romană*, București, 1998.

SUCEVEANU 2000 - Al. Suceveanu, *Histria X. La céramique romaine des Ier-IIIe siècles ap. J.-C.*, Bucarest, 2000.

SULTOV 1985 - B. Sultov, *Ceramic Production of the Territory of Nicopolis ad Istrum (II-IV)*, Sofia, 1985.

ŠELOV 1986 - D. B. Šelov, *Les amphores d'argile claire des premiers siècles de notre ère en mer Noire*, in: *Recherches sur les amphores grecques. Actes du Colloque international (Athènes, 10-12 September 1984)* eds. J.-Y. Empereur & Y. Garlan, BCH. Suppl. 13 (1986), p. 395-400.

ȘTEFAN *et alii.* 1953. - Gh. Ștefan (responsabil), I. Barnea, Expectatus Bujor, Eugen Comșa, Ștefan Constantinescu, Gheorghe Popilian, *Șantierul Garvăn-Dinogeția*, SCIV 4 (1953), 1-2, p. 240-274.

TOPOLEANU 2000 - Fl. Topoleanu, *Ceramica romană și romano-bizantină de la Halmyris (sec. I-VII d.Hr.)*, Tulcea, 2000.

URSACHI 1995 - V. Ursachi, *Zargidava. Cetatea dacică de la Brad*, Bibliotheca Thracologica 10. București, 1995.

VNUKOV 2002 - S. Yu. Vnukov, *Pan-roman Amphora Types Produced in the Black Sea Region*, in: *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26–29, 2002* (eds. J. Eiring, J. Lunds), Athens, 2002, p. 407-415.

VNUKOV 2003 - S. Yu. Vnukov, *Pričernomorskie amfory I v. do n.e.-II v. n.e. (morphologiya)*, Vol. I., Moscow, 2003.

VULPE & BARNEA 1968 - R. Vulpe & I. Barnea, *Din istoria Dobrogei. Romanii la Dunărea de Jos*, vol. II, București, 1968.

VULPE & TEODOR 2003 - R. Vulpe & S. Teodor, *Piroboridava. Așezarea geto-dacică de la Poiana-Tecuci*, Bibliotheca Thracologica XXXIX, București, 2003.

ZEEST 1960 - I. B. Zeest, *Keramičeskaya tara Bospora*, MIA 83 (1960).

ZHURAVLEV 2010 - D., Zhuravlev, *Krasnolakovaija keramika yugo-zapadnogo Krima I – III vv. n.e.*, Simferopol, 2010.

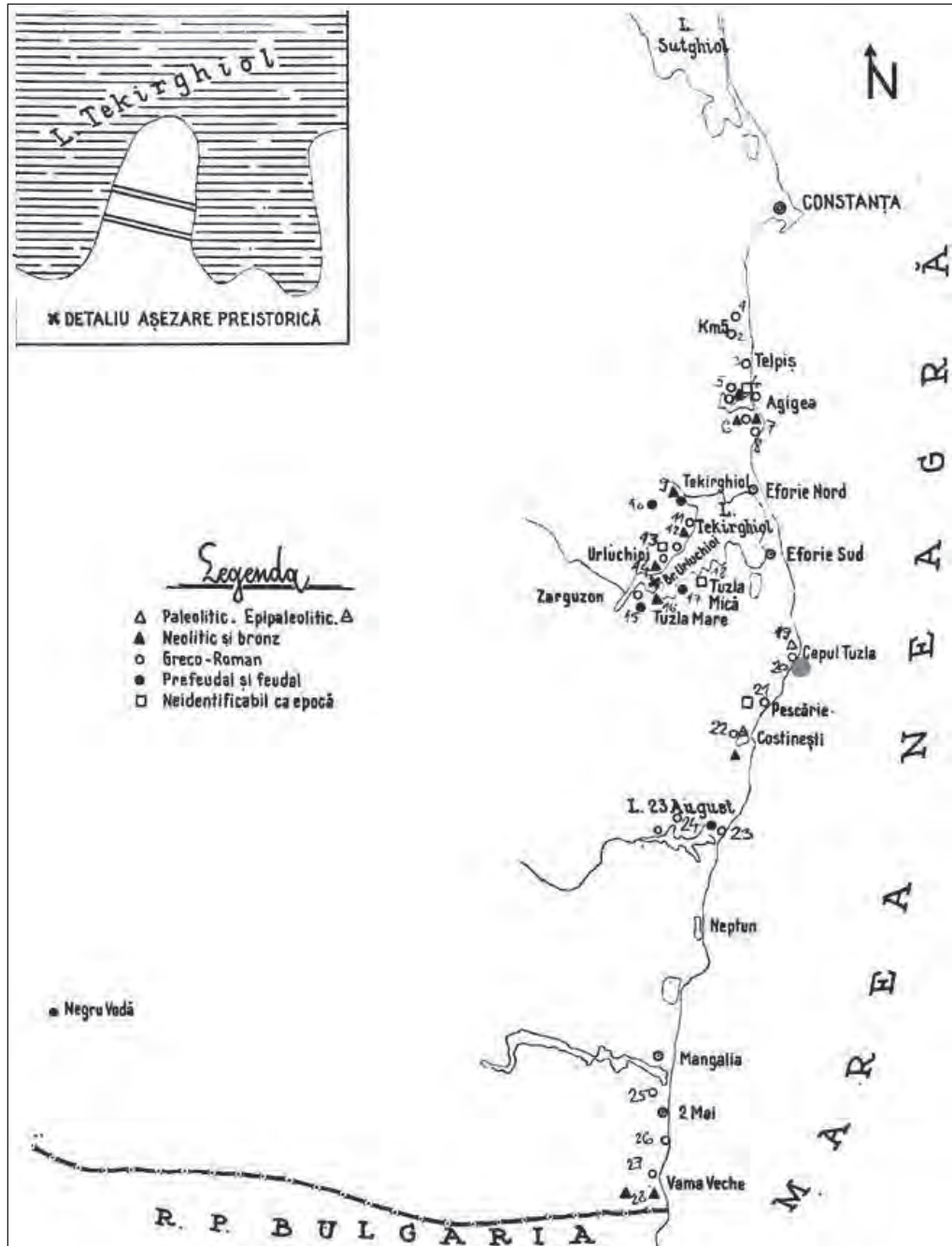
LISTE DES ILLUSTRATIONS

Pl. 1 – Le littoral de Dobroudja entre Constanța et Mangalia - d'après V. Boroneanț, 1977.

Pl. 2 – 1. Phare du Cap Tuzla - voir sud; 2. Falaise avec les interventions anthropiques dans les couches archéologiques.

Pl. 3 - Les fragments céramiques découvertes dans l'ancienne établissement de Tuzla-Phare.

Pl. 4 - Les fragments céramiques découvertes dans l'ancienne établissement de Tuzla-Phare.

Pl. 1 – Litoralul dobrogean între Constanța și Mangalia
(după V. Boroneanț, 1977).

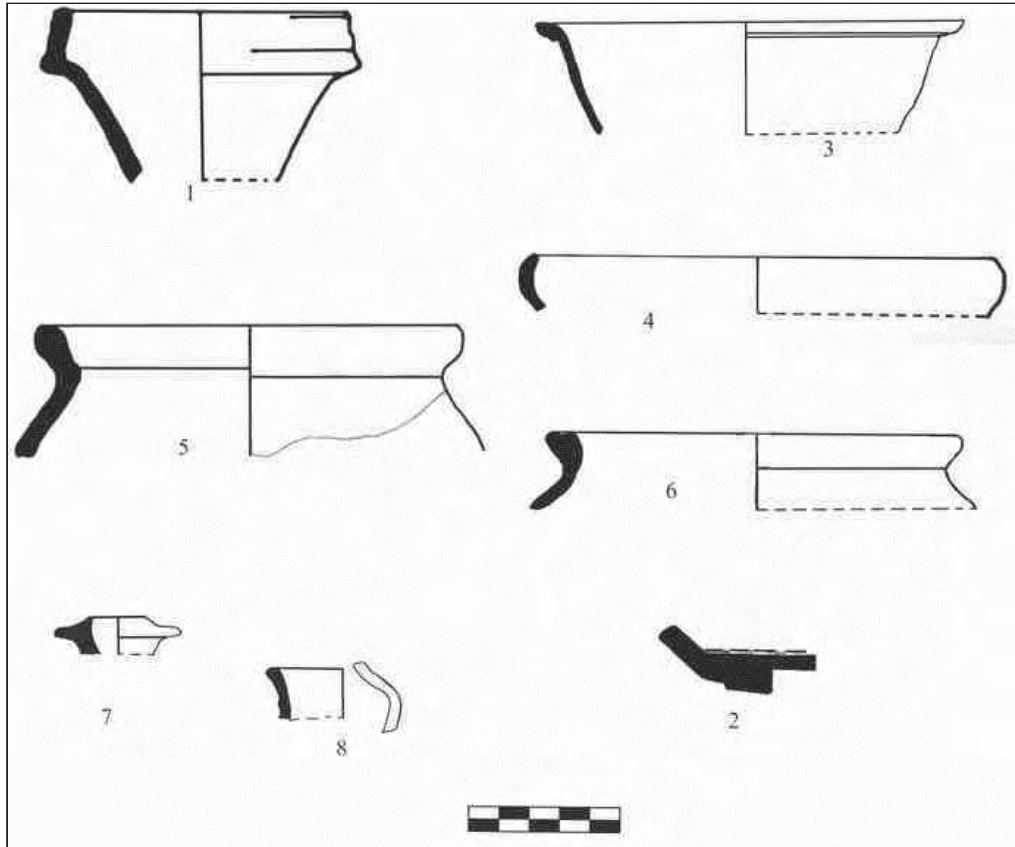
1

2

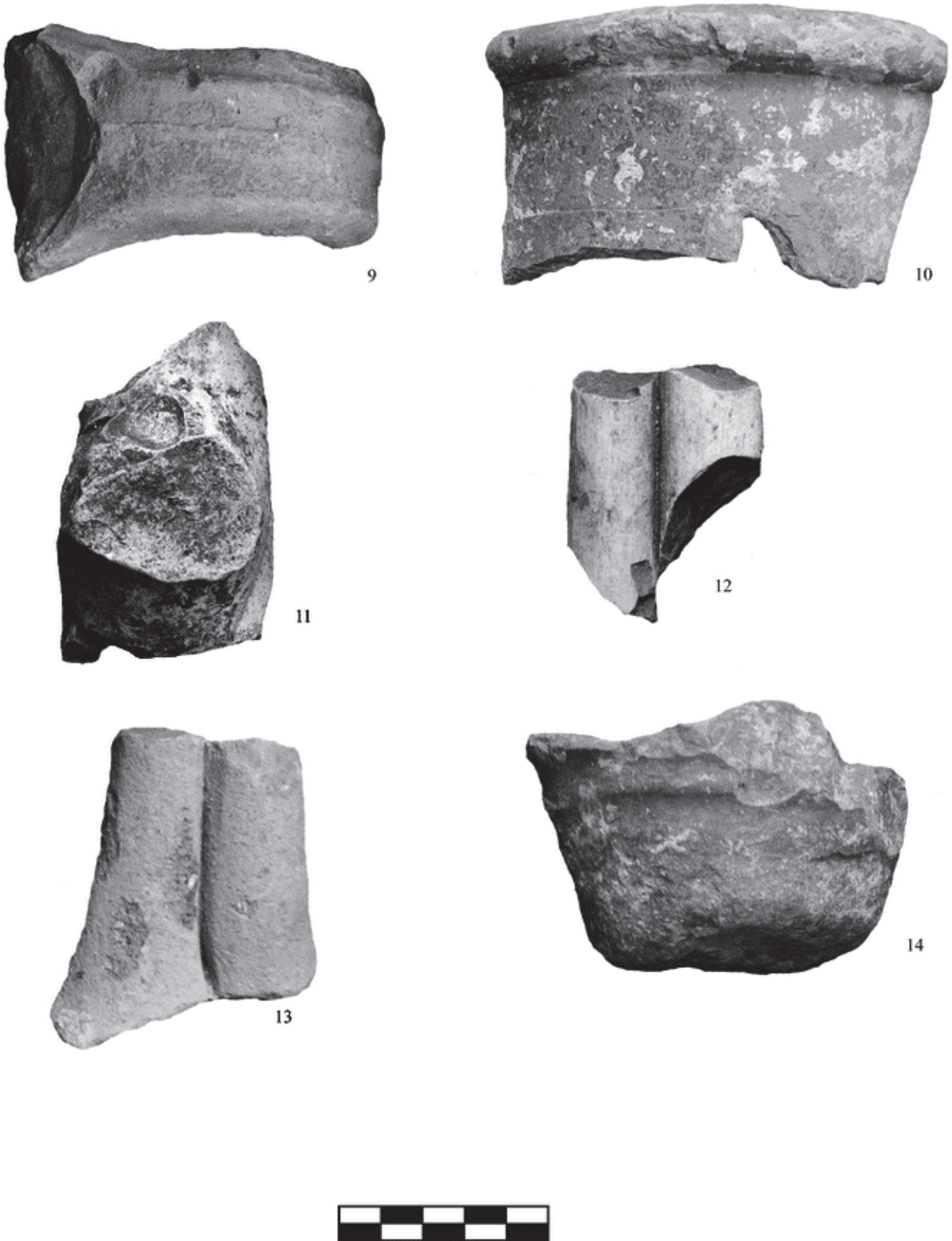
Pl. 2 – 1: Farul de la Capul Tuzla – vedere dinspre sud;
2: Faleza marină cu intervențiile antropice în straturile arheologice.

Pl. 3 – Fragmente ceramice descoperite în așezarea antică
de la Tuzla – Far.

Pl. 4 – Fragmente ceramice descoperite în așezarea antică de la Tuzla – Far.